

## דת וחברה בעת החדשה המוקדמת : עבודת בית

דה טוקוויל עוסק בנושא של הדת ומערכת היחסים של הדת עם מערכת המשטר האזרחית של ארצות הברית. חשיבתו מבקשת לערער על הבחנות עממיות אשר רואות בקתוליות בתור כלי שפוגע בדמוקרטיה. הסיבה לדעות עממיות אלו הייתה כי עם הקמת ארצות הברית המתיישבים נטרלו את ההשפעה של האפיפיור עליהם ולא הכירו בשום הגמוניה דתית אחרת. הם החלו לראות בקתוליות בתור גורם דתי אשר פוגע בדמוקרטיה וברפובליקה, שני מושגים אשר החליפו את הדת לדידם<sup>1</sup>.

דה טוקוויל מסביר כי גישה זו אשר רואה בקתוליות בתור גורם אנטי דמוקרטי היא אינה נכונה. הקתוליות, לפי חשיבתו, דווקא ממקמת את כל בני האדם על אותה הסקאלה ומחייבת את החזק ואת החלש באותה מידה. בניגוד לפרוטסטנטיות אשר מבקשת לחזק את הממד העצמאי של האדם, הקתוליות גורמת לו להיות קונפורמיסט ולא לנסות להגדיר את עצמו בצורה עצמאית כמו הפרוטסטנטיות. הוא אף רואה בקתוליות בתור מונרכיה שבה כל המעמדות שווים יותר מאשר ברפובליקה. כמו כן הוא סבור כי התפקוד של הדת בחברה האמריקאית דווקא שומר את על המוסר של האנשים ומונע מהם להידרדר לשפל מוסרי בשל החופש וחוסר ההכוונה של האזרחים:

*"גם אם החוק מתיר לאמריקאים לעשות ככל העולה על רוחם הדת מונעת מהם להגות במוחם כל מעשה שבעולם ואוסרת עליהם לגלות תעוזה יתרה"*<sup>2</sup>.

במילים האחרות הדת משמשת בתור בולם מוסרי אשר שומר על המוסר של בני האדם קיים, גם אם החוק לא מחייב זאת. למרות שהדת אינה לוקחת חלק פעיל בשליטה על החברה היא למעשה הראשונה במוסדות הפוליטיים במדינה. האמריקאים רואים בדת למעשה בתור תנאי קיומי לשמירה על המוסדות הרפובליקניים. דה טוקוויל תוקף את התפיסה אשר הוצגה על ידי פילוסופים במאה ה-18 אשר טענו כי הקנאה לדת תמעט ככל שהחירות תעשה נחלת הכלל וההשכלה תתפשט ברחבי העולם. הוא מראה כיצד אמריקה, שהיא מדינה חופשית ונאורה במיוחד וההשכלה היא מנת חוקה, מקיימים בצורה נלהבת את כל המצווות החיצוניות של הדת מבלי שהם חייבים לעשות כן<sup>3</sup>.

הפילוסוף ג'ון לוק, בחיבורו שלו "איגרות על סובלנות" מבקש להראות כיצד הפרדת הדת מן המדינה יכולה לסייע לשמירה על חברה תקינה. הוא מסביר כי התפיסות לגבי חופש מצפון ועקרון הסובלנות קובעים כי לאיש אין זכות לכפות דת או אמונה על אדם אחר בלא הסכמתו. הוא ממקם את הסובלנות בתור ערך מרכזי שיש לחתור אליו. הוא אומנם סבור כי יש דת אחת שהיא נכונה אולם לא ניתן להכריח

<sup>1</sup> אלכסיס דה-טוקוויל, הדמוקרטיה באמריקה, תרגם מאנגלית: אהרן אמיר, ירושלים, הוצאת שלם, 2008. עמ' 305

<sup>2</sup> 308

<sup>3</sup> אלכסיס דה-טוקוויל, הדמוקרטיה באמריקה, תרגם מאנגלית: אהרן אמיר, ירושלים, הוצאת שלם, 2008. עמ' 311.

אדם להתיישר לפי הדת הזו. לכן המדינה לא יכולה לחוקק חוקים דתיים משום שהם יהיו חוקים של כפייה ולכן גם של כפירה<sup>4</sup>.

לוק מראה כיצד נוצרים שונים, אשר חושבים שהם שומרים על הדת הנוצרית טובה וטהורה, חוטאים לדת כאשר הם מבקשים להטמיע את הדת במקומות אחרים באמצעות כפייה. הוא מראה כיצד למעשה הם פוגעים בדת הנוצרית והורסים את המסר המרכזי של הדת. אם הם היו באמת נאמנים ליסודות של הדת הנוצרית אז הם לא היו משתמשים בנשק שהוא אסור על חיילים נוצרים. אילו היו נאמנים יותר לדת היו פונים אל העמים האחרים בצורה של שלום ולא בחרב, מצוידים בכתבי הקודש ולא בכלי מלחמה<sup>5</sup>.

הדת צריכה להיות מופרדת מן המדינה, כדי להביא לכך שהיא תוכל לשמור על האינטרסים האמיתיים שלה ולא תשחית את עצמה על ידי מעורבות של הדת בתוך העולם המעשי אשר הינו בעל אינטרסים אחרים אשר יכולים להיות מנוגדים לאינטרסים של הדת הנוצרית. המדינה, לפי תפיסתו של לוק, היא חברה של בני אדם שנוצרה כדי לשמור ולקדם את הנכסים האזרחיים של חברי המדינה. הנכסים האזרחיים הללו הם למעשה החירות ושלמות הגוף של האזרחים אשר חיים במדינה. החובה של הממשל האזרחי לשמור על הבטחון של הכנסים הללו, כדי להבטיח את הקיום של האזרחים בצורה בטוחה ושלמה. חוקים אלו אינם יכולים להיות מורחבים לנושאים של שמירה על נפשות האדם<sup>6</sup>.

<sup>4</sup> ג'ון לוק, איגרות על הסובלנות (מאנגלית יורם ברונובסקי), הוצאת מאגנס. 1990. עמ' 39.

<sup>5</sup> שם, עמ' 39.

<sup>6</sup> ג'ון לוק, המסכת הראשונה על הממשל המדיני מאנגלית (שונמית ליפשיץ). הוצאת רסלינג. עמ' 1-4.